Vallahülazim, namusuma kasem olsun, bu sual bana varit olmuştur. Bu nedir, bunun manası nedir beyefendiler?

Eğer kendimize dışarıda bir paye veriyorsak, yani benim imtiyazım filan dır, filan hakkındadır diye söylüyorsak bunlar ayıp şeylerdir. Bunları yapmayalım. Arkadaşlar bir birimizi tenkit etmeyelim. Biz vakıa bir kısım arkadaşlarımıza fazla hürmet ediyoruz. Hürmet mukabildir. Her hangi arkadaşım bana hürmet ederse, ben de ona dört misli hürmet ederim. Fakat bana hürmet etmeyenin benim yanımda yeri yoktur. Her arkadaşımız burada lisanı dondüğü kadar söyler. Bir tenkittir tutmuşuz. Nedir bunun manası? Efendi beni tenkit ediyorsun, senin bir şey bildiğin yok.

RAUF BEY (İcra Vekilleri Heyeti Reisi) (Sivas) — Kim Durak Bey?

M. DURAK BEY (Devamla) — Kim ise ona söylüyorum. Hulâsa ediyorum. Ayıp geldi.

Efendiler; bize vermiş oldukları proje hakkında da bir nebze bahsedeceğim. Ne yapmak lâzım gelirse yaparsınız. Bu projenin bir kıymet ve ehemmiyeti yoktur. Bu bir paçavradır. Ben bunu işte attım. Paşamızın orada verdiği projenin tamamı ne olduğunu bilmediğim için onun hakkında bir şey söylemiyeceğim. Heyeti Vekilenin hazırladığı mukabil projenin de ne olduğunu bilmediğim için, maalesef vâkıf olamadığım ve olamayacağımız için bunun hakkında da bir şey söylemeyeceğim.

HACI ŞÜKRÜ BEY (Diyarbekir) — Mevaddı aşere.

M. DURAK BEY (Erzurum) — Benim söyliyeceğim bir şey vardır. Bir söz vardır. Biz bir çıkmaza doğru gidiyoruz. Bu çıkmazdan nasıl kurtulabiliriz? Bunun çaresi nedir; harp mi edelim kurtulalım, sulh mu edelim kurtulalım? Bendenizce şimdilik ne harp ve ne sulh. Ya ne? Elbette bir şey efendiler. Bendeniz şunu diyorum. Oyun, tekrar oyun. Türkçede bir şey var. İsmet Paşa Hazretleri ordu başına. Efendiler İsmet Paşa hazretleri yarına kalmasın, bugün ordu başına dönsün. Biz daha Paşa Hazretlerinden çok mühim vazife bekliyoruz. Efendiler, İsmet Paşa Hazretleri ordu başına gidecek olursa, siyaseten Avrupa'da mühim ve büyük bir tesir yapacaktır. Buna hiç şüphe yoktur. Efendiler, eğer müzakereye kapı açmak lâzım geliyorsa, ki lâzımdır. Bendeniz lâzım değildir demiyorum. Bunlar hiç, sıfır. Heyeti Vekilenin hazırladığı sıfır, murahhasların vermiş olduğu mukabil proje olarak sıfır. Biz yeniden bir teklifte bulunacağız, misakı millî istiyoruz. Sulha muhtacız, gece gündüz arzumuz da sulha teşneyiz. Fakat bir şartla; bizi evimizde rahat bırakacak mısınız, yaşatacak mısınız? Eğer bizi evimizde rahat oturtmak ve serbest yaşatmak üzere bir zemin açmak istiyorsanız, biz hazırız ve illâ başka türlü yok. İşte sana ekli bu. Bunun başka ikinci bir şeklini bendeniz görmüyorum. İkinci bir şekle gidecek olursak, harbe sürüklenip gideceğiz ve memleketi berbat edeceğiz ve yahut istiklâlimizi gaib edeceğiz. Efendiler, her hangi bir şekilde olursa olsun mesaili iktisadiye ve arazi meselesinden vesaireden istiklâlimiz bununla tahtı teminde değildir. Bu millet ne bugün ve ne de yarın burada bu yükün altından çıkamaz ve çıkacak imkân yoktur. Malî mesaile karşı yine onlara söyleyeceğimiz sözler vardır. Türkler hiç bir vakitte borçlarını inkâr etmez. Daima kahramanlıkta ve sadakatte birinciliği kazanmıştır. Ahde vefada birinciliği kazanmıştır. Fedakârlıkta birinciliği kazanmıştır. Şimdi bizim yapacağımız bir şey vardır. Borcumuz mu var, baş üstüne borcumuzu vereceğiz. Fakat bizi öldürecek bir vaziyet ihdas etmiyeceksiniz, bizi yaşatacak bir vaziyet vereceksiniz ki, biz de borcumuzu vereceğiz? Zaman vermek mi lâzım, ne lâzımsa bu yollardan sulh kapısı açacağız. Ne vakit ki memleketimizin kuvvei istihsaliyesi çoğalır, biz de o miktarda veririz ve içinden çıkarız. (Noksan söyledin, tamirat meselesini unuttun sesleri) Bendeniz arz ettim. Yani son söz olarak şunu söyleyerek kürsüyü terk ediyorum.

Bizim yapacağımız bir iş daha vardır. Bugün bu Heyeti murahhasamızın bu işi yapacağından bendeniz emin değilim. Eminsizliğim kendilerine midir? Haşa katiyen. Fakat onlarla bir dereceye kadar anlaşmışlar. Eğer bir daha biz bu heyeti murahhasaya salâhiyet verir ve oraya gönderirsek bizim istiklâlimiz mahvolur. Çünkü bir anlaşma vardır. Çünkü onlar bazı şeylerde evet demişlerdir. Onun için heyeti murahhasamız reisi İsmet Paşa Hazretleri bugünden itibaren ordunun başına marş. Bendeniz kumandayı veriyorum. İster kabul etsin, ister etmesin (Handeler) Ondan sonra, Heyeti Âliyeniz Heyeti Vekile ve heyeti murahhasayı yeniden tayin edeceksiniz, yapacaksınız. Bir şey varsa birinci sual budur. Bizimle sulh müzakeresine girmek istiyor musunuz? Giriyoruz. Vereceğimiz şudur : Bizim istiklâli tammımızı, bizim evimizde rahat yaşamak için bir zemini müzakere açıyorsanız varız, hazır. Değilse yoğuz. (Alkışlar)

REİS — İki saniye müsaade ederseniz Mehmet Necati Bey (Lâzistan) ın bir takriri vardır onu okuyacağız.